

Görüşleri*

Kemal KAYA, Mekin PERİHAN*****

Öz: Bu araştırmanın amacı, tarih öğretmenlerinin ve 9. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf tarih müfredatı ve 9. sınıf tarih ders kitabı hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2011-2012 eğitim öğretim yılında Van Merkez Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı orta öğretim kurumlarında öğrenim gören ve bu kurumlarda görev yapan tarih öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu amaçla oluşturulan anket ve bu anketin sonuçlarının değerlendirilmesi, çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Hazırlanan anket formu, hedef örneklem grubunun büyük bölümüne ulaşılarak uygulanmıştır. Anket sonuçları SPSS 15.0 bilgisayar programı ile ölçülerek değerlendirilmiştir. Katılımcı görüşlerinden elde edilen yüzdeler dağılımlar ile medyan değerleri tablolarla betimlendikten sonra değerlendirilmiştir. Katılımcı görüşlerinden elde edilen yüzdeler dağılımlar ile medyan değerlerine göre, müfredat ve ders kitabı hakkında olumlu görüş belirten anket maddelerinin geneline katılım düzeyinin düşük olduğu; buna karşılık müfredat ve ders kitabının yeniden düzenlenmesi ile ilgili öneri içeren maddelerin geneline ise katılım düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bundan hareketle gerek müfredat, gerekse ders kitabının beklentilere tam olarak cevap verecek düzeyde olmadığı kanaatine varılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre müfredat ve ders kitabı hakkında yapılması gereken değişiklikler bu çalışmada "Öneriler" kısmında sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarih, tarih öğretimi, tarih müfredatı, tarih ders kitabı, tarih öğretmeni, öğrenci.

*Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarih Müfredatı ve Tarih Ders Kitabı Hakkındaki Görüşleri: Van İli Örneği" adlı tezden yararlanılarak yazılmıştır.

** Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, kemalkaya@yyu.edu.tr, Tuşba/Van.

*** Milli Eğitim Bakanlığı, T.O.B.B. Ortaokulu, mekinperihan@gmail.com, İpekyolu / Van

The Opinions of Teachers and Students About the 9th Grade history Curriculum and

Textbook

Abstract: The purpose of this study was to demonstrate secondary level grade students' and history teachers' conception the 9th grade history class curriculum and the textbook. The sample was comprised of the students who are secondary education institutions and history teachers who worked in Van, Turkey, during the 2011-2012 Academic Year. The survey was developed and was implemented to determine conceptions of teachers and students of the curriculum and the textbook of 9th grade history class. The result of the survey was discussed. The survey was conducted by the researcher from the participants. The survey was applied by the most of the participants. The SPSS software package used for statistical analysis the data of the survey. The results of the data analysis demonstrated that the current curriculum and the textbook of history class could not meet today's education requirements. On the other hand, participants concluded that successful reform requires on the curriculum and the textbook of the history class. The results of current study examined that for teaching and learning of the history class effectively, current curriculum and textbook were needed to reform. Future directions and implications for reforming of curriculum and the textbook were discussed on the suggestion part of the study.

Key words: History, history teaching, history curriculum, history textbook, history teacher, student.

Giriş

Türkçe tarih çalışmaları, Osmanlı döneminde kaleme alındığı için Türkler için tarihçiliğin de bu dönemde başladığı (Ünal, 2010:186) görüşü savunulmaktadır. Ahmedî (1334-1413) ile başladığı kabul edilen Osmanlı tarihçiliği (Göyünç, 1997; Demircioğlu, 2012:193) II. Murad devrinde gazavâtnâme ve fetihnâme türünden eserlerle devam ederek saray takvimlerinin ilk örneklerini ortaya çıkarmıştır. Fatih döneminde tarih yazımı konusunda Farsça ve Arapça eserlerin Osmanlıcaya çevirileri ile yaşanan gelişmenin sonucu olarak resmi saray tarihçiliği görevini yerine getiren Şehnamecilik, XVIII. yüzyılda yerini Vakanüvislik makamına bırakmıştır (Köken, 2002:2-6). Uzun dönem tarih yazımında söz sahibi olan vakanüvislik makamı, Tanzimat'tan sonra önemi azalsa da, son vakanüvis Abdurrahman Şeref Bey'le (Köken, 2002:13) birlikte Osmanlı devletinin son zamanlarına kadar varlığını devam ettirmiştir.

Osmanlılarda tarih yazımının yüzlerce yıllık geçmişine rağmen, tarih derslerinin yaygın olarak ilk ve orta öğretim programlarına girmesi 19. yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır (Özbaran, 1997b; Sakaoglu, 1997; Dinç, 2004:2). Her ne kadar Sahn-ı Seman Medreselerinde edebiyat dersi kapsamında ve III. Selim'in kurduğu askeri okullarda Harp Tarihi adıyla tarih öğretimi yapılmış ise de (Merey, 2011:28) asıl gelişmenin Tanzimat döneminde yaşandığı söylenebilir. Bu dönemde Saffet Paşa tarafından 1869 yılında hazırlanan Maarif-i Umûmiye Nizâm-nâmesi ile tarih dersi, her dereceli okulda okutulmaya başlanmıştır (Köken, 2002:27). Bu dönemden itibaren tarih öğretimi konusunda tartışma ve uygulama farklılıkları da görülmeye başlanmıştır. Örneğin II. Abdülhamit döneminde gençleri isyana teşvik ettiği gerekçesiyle bazı eğitim kurumlarında tarih dersleri kaldırılırken (Baymur, 1964; Safran, 2006:176), II. Meşrutiyet döneminde ise ders saati artırılarak tekrar okutulmaya başlanmıştır (Demircioğlu, 2012:120).

Eğitimin Osmanlı'dan tevarüs eden haliyle sürdürüldüğü Cumhuriyet'in ilk yıllarından (Aslan, 2012:333) sonra 1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk tarih programı yapılmıştır. Bu program, 1926 ve 1927 yıllarında küçük değişikliklerle 1930'lu yılların başında tarih eğitimi, Osmanlı tarih yazımının mirası olan İslam merkezli tarih yorumlarına ve Avrupa merkezli tarih yorumlarına karşı alternatif bir ulusçu yorum geliştirilmesi amacıyla 1930'larda ortaya atılmış olan "Türk Tarih Tezi"ne göre yeniden biçimlendirilene kadar yürürlükte kalmıştır. Türk Tarih Tezi, odağında Türk ulusunun olduğu bir tarihin yeniden yazılarak bir Türk ulusal kimliğinin yaratılmasına katkıda bulunmak, bu şekilde Cumhuriyet'in temel amacı olan ulus-devlet yaratma sürecine tarihsel bir referans oluşturmak ve Türklerin dünya uygarlıklarının gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu tezini kanıtlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin meşruiyetinin tarihsel olgularca doğrulandığını göstermeyi amaçlamaktadır (Akınoğlu ve Diriöz, 2007:8).

Tarih müfredatı ve ders kitaplarının Türk Tarih Tezi doğrultusunda yeniden yazıldığı 1930'lu yıllardan (Behar, 1992; Aktekin, 2009:28) sonra, 1940'lı yıllarda milliyetçi tarih anlayışı yavaşlatılarak daha ziyade hümanist tarih anlayışına doğru bir dönüş yaşanmıştır (Demircioğlu, 2008:436). Batı tarihine büyük yer verilerek, ilkçağda Yunan ve Latin medeniyetine ayrılan bölümler iyice genişletildiği (Copeaux, 1998:82; Köken, 2002:235) bu dönemin de çok partili yaşama geçiş dönemi ile birlikte yavaşladığı ve tarih eğitimi alanında karmaşık bir sürecin başladığı söylenebilir. 1950 sonrası olan bu dönem, "birinin yaptığını, ötekini yıktığı ve bu çelişkili kültür politikası dolayısıyla eğitim felsefesi çizgisinin belirsizlikler içine çekildiği bir dönem" olarak tanımlanır (Oran, 1969; Koçak, 2012:10). Bu dönemde görülen hızlı program değişimleri de bu yargıyı destekler nitelikte ipuçları içermektedir. Çok partili dönem boyunca liselerin programlarında 1952, 1956, 1957, 1958, 1960, 1970, 1971, 1974, 1976, 1978, 1982 (geçici), 1983 ve 1993 yıllarında bir dizi düzenleme yapılmıştır (Ata, 2006:40-41).

Dünyadaki gelişime paralel olarak programları değerlendiren Özbaran, (1991:137-155), Türk tarihçiliğinin dünyada son 30-40 yıllık gelişmeden uzak kaldığını, hala 1950’li yılların mantığıyla hareket ederek toplum tarihinin ihmal edildiğini belirtir. Gerçekten de II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada Tarih eğitimi alanında önemli gelişmelerin yaşandığı dönemdir. UNESCO’nun öncülük ettiği “Uluslar arası Anlayış, İşbirliği ve Barış” ülküsünün gerçekleştirilmesi amacıyla bazı hedefler belirlenmiştir. Gerek ders kitapları ile ilgili yapılan karşılıklı müzakere çalışmaları gerekse tarih öğretimi ile ilgili olarak çoklu bakış açısını yansıtan ortak bir insanlık tarihi oluşturulması düşüncesi esasen bu amaca, yani uluslar arası anlayış, işbirliği ve barışa hizmet etmek için yapılmıştır. Pek çok ülkenin de karşılıklı olarak tarih ders kitaplarını değiştirmeleri ve önyargılı ifadelerin kitaplardan çıkarılması konusunda uluslararası antlaşmalar imzalamalarında öncü rol oynamıştır. Bu dönemde, gelişmiş dünyada tarih öğretimi, ağırlıklı olarak olgusal bilgileri kazandırdığı gerekçesiyle eleştirilmiş, bunun neticesinde de özellikle İngiltere’de tarih öğretiminde yaratıcılık ve problem çözme becerilerini kazandırma düşüncesi ön plana çıkmaya başlamıştır. Esasında Türkiye de bu değişimden etkilenmiş ve 1970 yılı ortaokul tarih müfredat programı, tarih derslerinin probleme dayalı olarak işlenmesini öngörmüştür (Safran, 2002; Demircioğlu, 2008:437; Altun ve Ata, 2013:131). Ancak ülkemizde probleme dayalı müfredatı uygulayacak öğretmen sayısının yeterli olmaması nedeniyle bu gelişmeden istenen sonuç elde edilememiştir. Bunun dışında da dünyada tarih öğretimi konusunda meydana gelen gelişmeler ülkemizi uygulamada fazla etkilememiştir (Demircioğlu, 2008:437). Özetle 1930’lu yıllardan 2007’de (ortaöğretimde) başlayan tarih müfredatı geliştirme çalışmalarına kadar, ders kitaplarında konu anlatımı, doküman kullanımı ve öğretim etkinliklerinin yapısı gibi açılardan tarih eğitimi çok az gelişme göstermiştir (Öztürk, 2011:24).

Ülkemizde tarih öğretimine yönelik eleştiriler yansımalarını bulmuş, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından tarih programlarının yenilenmesi çalışmaları

başlatılmış ve bu kapsamda dokuzuncu ve onuncu sınıf tarih programları sırasıyla 2007 ve 2008 yıllarında yayınlanmıştır (Öztürk, 2009:2). 2008-2009 eğitim öğretim yılında 9. sınıflarda uygulanmaya başlanan yeni ortaöğretim tarih programında (Aktekin ve Ceylan, 2012:255) tarih öğretiminin amaçları ve genel ilkeleriyle ilgili önemli bir değişim öngörülmüştür. Bilgi aktarımına odaklı ve tekdüze öğretimin yerine, birtakım tutum ve becerileri geliştirmeyi amaçlayan ve öğrenci merkezli öğretim etkinliklerine dayanan bir eğitim anlayışının yerleştirilmesi hedeflenmiştir (Öztürk, 2009:1). Programdaki ifadesiyle “*öğrenci merkezli, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine imkân sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır*” (MEB, 2007:8; Öztürk, 2009:2). Çağdaş tarih eğitimindeki gelişmeler gözetilerek hazırlanan 2007 yılı 9. Sınıf programı halen yürürlüktedir.

Problem Durumu

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2007 yılında hazırlanıp 2008-2009 eğitim öğretim yılında uygulanan Tarih Dersi Öğretim Programı'nın (9. Sınıf), tarih eğitimi alanında dünyadaki gelişmeleri dikkate alarak hazırlanmış olmasından dolayı eğitime olumlu katkılar sağlaması beklenmektedir. Müfredatın uygulama alanındaki somut göstergelerinden birisi ders kitabıdır. Ders kitabının niteliği, müfredattaki kazanımları edindirme düzeyiyle bağlantılıdır. Beceri ve değer kazandırma amaçlı, yapılandırmacı ve aktif öğrenme ilkelerine göre bir eğitimi öngören 2007 programının hedef çeşitliliği ve kapsam genişliği düşünüldüğünde, ders kitabının önemi daha da artmaktadır. Program hedeflerinin gerçekleştirilmesindeki yeterlilik düzeyinin tespiti için, ders kitabının farklı açılardan değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu durumda, hem müfredat, hem de ders kitabı ile ilgili muhtemel sorunların ve çözüm yollarının farklı bakış açılarından ortaya konulması gereklidir.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın genel amacı, ortaöğretim dokuzuncu sınıf tarih müfredatı ve 9. sınıf tarih ders kitabının niteliği hakkında öğretmen ve öğrenci görüşlerini ortaya koymaktır.

Araştırmanın Problemi: Çalışmamızda, aşağıdaki probleme cevap aranmıştır: Öğretmenlerin ve öğrencilerin dokuzuncu sınıf müfredatı ve ders kitabı hakkındaki görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Alt Problemleri:

1. Tarih ders kitabında estetik ve görsel açıdan sorun teşkil edecek unsurlar var mı?
2. Ders kitabında sistematik açıdan sorunlar var mıdır?
3. Müfredatın kapsayıcılığı ile ders kitabının kapsayıcılığı ve içeriği konusunda sorunlar mevcut mudur?
4. Ders kitabı öğrenciyi aktifleştirerek araştırmaya yöneltecek bir nitelikte midir?
5. Ders kitabı farklı lise türleri değerlendirilerek öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun olarak hazırlanmış mıdır?

Araştırmanın Önemi: Tarih öğretiminin öncelikli amaçlarından biri bireyde aidiyet bilinci ve değer yaratmaktır. Bu amaca ulaşmak için tarih öğretimi belli bir program dâhilinde yapılır. Uygulanacak programın eğitim faaliyetlerindeki somut göstergesi ders kitabıdır. O halde uygulamadaki müfredatın işlevselliği ile okutulan ders kitaplarının niteliği arasında paralellik olduğu savunulabilir. Eğitim öğretim ortamında bu ikisinin yansımalarının bilinmesi öğretmen ve öğrenciden gelecek olan geri dönüte bağlıdır. Çalışmamız, temelde bu amaca dönük mevcut durum tespiti yapmayı ve gelecekteki muhtemel program değişiklikleri ile ders kitabı hazırlama çalışmalarına ışık tutmayı amaçlamış olmasından dolayı önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Araştırma;

- ✓ 2011-2012 Eğitim öğretim yılı ile,

- ✓ Van (Merkez) İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaöğretim kurumları ile,
- ✓ 9. sınıf müfredatı ve 9. sınıf ders kitabı ile,
- ✓ 9. sınıf öğrencileri ve tarih öğretmenleri ile sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi: Bu çalışmanın amacı tarih öğretmenleri ile öğrencilerin, müfredatı ve ders kitabı hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirlemektir. Çalışma, var olan bir durumu belirlemeye yönelik olduğundan dolayı betimsel yöntem, başka bir deyişle tarama yöntemi kullanılmıştır. Betimsel yöntemi Karasar, “tarama modeli” olarak nitelendirmektedir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey oradadır ve önemli olan onu en uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2000:77; Kaymakçı, 2006:49).

Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri: Araştırmada, çalışmanın amacı ve çalışılan yöntem gereğince veri toplama tekniklerinden anket kullanılmıştır. Araştırmada anket, öğretmen ve öğrencilerin ders kitabı ve müfredat programı ile ilgili düşüncelerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu, katılımcılara ait bilgileri içeren 2 soru ve katılımcıların 9. sınıf tarih programı ve ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabı hakkındaki görüşlerini içeren 42 soru olmak üzere toplam 44 sorudan oluşmaktadır.

Araştırmada Kullanılan Anket ve Geliştirilmesi: Alanyazın taramasından sonra

oluşturulan madde havuzunda yer alan 59 soru ile ilgili olarak üç tarih öğretmeninden görüş alınarak alan uzmanı iki akademisyenin değerlendirmeleri ışığında düzenlenerek uygulama sürecine geçilmiştir. Anket maddelerinin, müfredatı ve ders kitabını, tarih öğretiminin çağdaş amaçlarına uygunluk, tarih öğretiminde kullanılan öğretim yöntemlerini barındırma ve ders kitabında bulunması gereken nitelikler açısından kapsayıcı olacak şekilde hazırlanmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca içerik kapsayıcılığını sağlamak amacıyla, müfredat ve ders kitabını genel olarak değerlendiren maddelerin yanında her ünite için ayrıca üç veya dört madde oluşturulmuştur.

Uzman görüşü neticesinde son şeklini alan ankette, öğretmen ve öğrencilerden, müfredat ve ders kitabı ilgili görüş ve düşüncelerini öğrenmek amacıyla verilmiş olan sorulara kendi düşünceleri doğrultusunda, Hiç Katılmıyorum, Biraz Katılıyorum, Katılıyorum, Çok Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum seçeneklerinden birine çarpı (X) koyarak işaretlemeleri istenmiştir.

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evreni Van Merkez Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ortaöğretim kurumlarında 2011-2012 eğitim-öğretim döneminde görev yapan tarih öğretmenleri ile 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise, Van Merkez Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan 38 ortaöğretim okulunda bulunan 91 tarih öğretmenin tamamı ve örneklem grubuna alınan 10 lisenin her birinden 30'ar olmak üzere toplam 300 9. sınıf öğrencisidir. Örneklem grubundaki liseler seçilirken evren içindeki yaygınlık durumlarına bakılmış; buna göre, 3 meslek lisesi, 2 genel lise, 2 Anadolu lisesi, 1 fen lisesi, 1 Anadolu öğretmen lisesi ve 1 özel lise örneklem grubuna alınmıştır. Ulaşılan 87 tarih öğretmeninden 16 tanesi 9. sınıfta ders okutmadığını, 9. sınıf müfredatı ve ders kitabı hakkında yeterli bilgiye sahibi olmadığını belirterek ankete katılmamıştır. Geriye kalan 71 tarih öğretmeni ise ankete katılmış olup bunların verdikleri

cevapların tamamı geçerli kabul edilmiştir. Van merkezde bulunan 7930 dokuzuncu sınıf öğrencisinden örnekleme alınarak ulaşılması hedeflenen 300 öğrenciden 288 kişiye ulaşılarak anket uygulanmıştır. Ankete cevap veren 288 öğrenciden 8 tanesinin anket formları anket yönergesine aykırı doldurulduğundan iptal edilmiş, geri kalan 280 öğrencinin cevapladığı anket formu geçerli kabul edilmiştir. Bu şekilde toplam 351 katılımcının anket formu değerlendirmeye alınmıştır.

Veri Analizleri: Öğretmenlere ve öğrencilere uygulanan anketlerden elde edilen veriler birlikte bilgisayar ortamına aktarılmış ve “SPSS 15.0” programı kullanılarak şu işlemler yapılmıştır:

- ✓ Uygulanan anketin II. bölümündeki her madde için, öğretmen ve öğrenci olarak ikişer adet yüzde ve medyan (ortanca) değerleri bulunmuş ve tek tabloda gösterilmiştir.. İki dağılımın aritmetik ortalamaları aynı iken yayılımı farklı olabildiği için aritmetik ortalama her zaman dağılımın yaygınlığı hakkında bir bilgi vermez. Verilerde sapan değerler var ise medyan (ortanca) verileri aritmetik ortalamadan daha iyi betimleyici olması nedeniyle tercih edilmiştir (Şimşek, 2014).

Elde edilen verilerin yorumlanması şu şekilde yapılmıştır:

- ✓ Katılımcı görüşlerini belirlemeyi amaçlayan anketin II. bölümündeki maddeler, çalışmanın alt problemleri baz alınarak, aralarındaki anlam ilişkilerine göre gruplar şeklinde değerlendirilip yorumlanmıştır.
- ✓ Medyan değerleri tablosu verilerinden elde edilen sonuçlar şu şekilde yorumlanmıştır:
 - ❖ 1.00 olarak elde edilen veriler, yüzde tablosundaki değerlere göre iki şekilde yorumlanacaktır:
 - Eğer ilgili katılımcı grubunun (öğretmen, öğrenci) yüzde değerleri %100 “hiç katılmıyorum” ise 1.00 değeri “hiç katılmama” şeklinde yorumlanacaktır

- Eğer ilgili katılımcı grubunun (öğretmen, öğrenci) yüzde değerleri tablosundaki verileri %100 “hiç katılmıyorum” dan farklı bir değere sahip ise medyan tablosundaki 1.00 değeri “düşük düzeyde katılım” şeklinde yorumlanacaktır

- ❖ 2.00 olarak elde edilen veriler, katılımcıların ilgili anket maddesindeki görüşe “düşük düzeyde katılım gösterdikleri” şeklinde yorumlanmıştır.
- ❖ 3.00 olarak elde edilen veriler, katılımcıların ilgili anket maddesindeki görüşe “orta düzeyde katılım gösterdikleri” şeklinde yorumlanmıştır.
- ❖ 4.00 ve 5.00 olarak elde edilen veriler, katılımcıların ilgili anket maddesindeki görüşe “yüksek düzeyde katılım gösterdikleri” şeklinde yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Tablo 1: Katılımcıların Tarih Müfredatı ve Ders Kitabı Hakkında Görüşlerine ait Yüzde ve Medyan Değerleri

Z ₀	Anket Maddesi	Katılımcı Unvanı	Katılımcı						
			Hiç Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Medyan	
1	Ders kitabının genel fiziki tasarımı öğrencinin ilgisini çekecek şekildedir.	Öğretmen	%25.4	%28.2	%33.8	%11.3	%1.4	2.0	
		Öğrenci	%30.7	%28.0	%27.6	%9.1	%4.7	2.0	
2	Ders kitabının dili öğrencinin kolay anlayacağı şekildedir	Öğretmen	%16.9	%19.7	%43.7	%15.5	%4.2	3.0	
		Öğrenci	%7.0	%23.0	%25.8	%25.8	%18.4	3.0	
3	Ders kitabındaki ünite ve konu tasarımları, dizimleri sistemli ve planlıdır	Öğretmen	%26.8	%22.5	%29.6	%15.5	%5.6	3.0	
		Öğrenci	%12.6	%21.7	%28.0	%18.9	%18.9	3.0	
4	Ders kitabındaki görseller öğrencinin ilgisini çekecek şekildedir	Öğretmen	%19.7	%21.1	%39.4	%14.1	%5.6	3.0	
		Öğrenci	%23.2	%24.0	%22.0	%14.0	%16.8	3.0	
5	Ders kitabındaki sözel bilgiler ile görsel öğeler birbirini destekleyerek, kitabın bütünlük oluşturmasını sağlamaktadır	Öğretmen	%11.4	%25.7	%42.9	%14.3	%5.7	3.0	
		Öğrenci	%10.3	%22.1	%30.8	%20.6	%16.2	3.0	
6	Konu anlatımları ile okuma metinleri birbirini tamamlayıcı niteliktedir	Öğretmen	%7.1	%12.9	%40.0	%32.9	%7.1	3.0	
		Öğrenci	%10.3	%19.0	%26.9	%24.5	%19.4	3.0	
7	9. sınıf müfredatı, ilköğretim programının üzerine inşa edilecek şekilde tasarlanmıştır	Öğretmen	%19.1	%22.1	%38.2	%14.7	%5.9	3.0	
		Öğrenci	%20.9	%17.7	%19.3	%19.7	%22.4	3.0	
8	Ders kitabı, Türkiye’deki ilköğretimden mezun olan	Öğretmen	%25.4	%21.1	%36.6	%9.9	%7.0	3.0	

	öğrencinin ortalama birikimi düşünülerek, hazır bulunuşluk düzeyine uygun olarak hazırlanmıştır	Öğrenci	%20.5	%22.0	%24.4	%20.9	%12.2	3.0
9	Ders kitabı, aktif öğrenme metotlarının uygulanmasına yol gösterecek şekilde hazırlanmıştır	Öğretmen	%21.1	%35.2	%32.4	%8.5	%2.8	2.0
		Öğrenci	%23.1	%25.9	%25.1	%15.1	%10.8	3.0
10	Kitap, bu haliyle her tür lisede kullanılmaya uygundur	Öğretmen	%40.6	%29.0	%20.3	%7.2	%2.9	2.0
		Öğrenci	%25.4	%23.4	%18.3	%14.7	%18.3	3.0
11	Kitap, öğrencilerin “amatör tarihçiler” olarak etkinlik yapmalarını teşvik edecek şekilde hazırlanmıştır	Öğretmen	%33.8	%31.0	%26.8	%4.2	%4.2	2.0
		Öğrenci	%26.7	%26.3	%19.5	%15.1	%12.0	2.0
12	Kitap, öğrenciyi yerel tarih çalışmalarına yöneltecek şekilde hazırlanmıştır	Öğretmen	%55.7	%25.7	%15.7	%2.9	%0	1.0
		Öğrenci	%28.2	%23.8	%20.2	%16.5	%11.3	2.0
13	Kitap, öğrencinin hayal gücünü kullanarak, tarihi empati kurabileceği şekilde hazırlanmıştır	Öğretmen	%47.1	%34.3	%12.9	%5.7	%0	2.0
		Öğrenci	%26.7	%22.4	%23.9	%13.7	%13.3	3.0
14	Kitap, öğrencinin medyadaki tarihle ilgili programlara ilgi duymasını, tarihi konuları severek araştırmasını sağlayacak şekilde hazırlanmıştır	Öğretmen	%47.9	%28.2	%22.5	%1.4	%0	2.0
		Öğrenci	%27.5	%26.3	%19.6	%12.2	%14.5	2.0
15	Kitap, teknoloji destekli tarih öğretimine destek olacak şekilde tasarlanmıştır.	Öğretmen	%42.3	%32.4	%21.1	%2.8	%1.4	2.0
		Öğrenci	%28.5	%28.9	%17.6	%14.1	%10.9	2.0
16	Tarih Bilimine Giriş ünitesinde, öğrenciden gelmesi muhtemel “hocam, tarih öğrenmek yaşamda ne işimize yarar?” sorusuna doyurucu cevap verecek şekilde hazırlanmıştır	Öğretmen	3%0.0	%22.9	%35.7	%10.0	%1.4	2.0
		Öğrenci	%15.8	2%4.0	%26.9	%15.1	%18.3	3.0
17	Kitabın Tarih Bilimine Giriş ünitesinde, tarih bilimi konusunda zaman- takvim-çağ gibi temel kavramlar için ayrılan bölüm öğrencinin bunları kavraması için yeterlidir	Öğretmen	%15.5	%23.9	%43.7	%11.3	%5.6	3.0
		Öğrenci	%18.1	%18.1	%26.0	%18.8	%19.1	3.0
18	Tarih Bilimine Giriş ünitesinde, Tarihe yardımcı bilimleri açıklayıcı bilgilerin kısa, örnekleyici okuma metinlerin uzun olması doğru bir tekniktir.	Öğretmen	%11.3	%16.9	%29.6	%22.5	%19.7	3.0
		Öğrenci	%23.5	%21.3	%19.9	%16.2	%19.1	3.0
19	Uygarıkların Doğuşu ve İlk Uygarıklar ünitesinde bulunan “medeniyet ve kültür” ile ilgili bilgiler, öğrenci için, siyasi olaylardan daha ilgi çekicidir	Öğretmen	%12.7	%36.6	%16.9	%23.9	%9.9	3.0
		Öğrenci	%20.0	%24.3	%23.2	%15.7	%16.8	3.0
20	Konuları yetiştirme kaygısıyla Uygarıkların Doğuşu ve İlk Uygarıklar ünitesine yeterli önem verilmemektedir	Öğretmen	%5.6	%21.1	%21.1	%25.4	%26.8	4.0
		Öğrenci	%37.6	%19.7	%12.5	%12.2	%17.9	2.0
21	Uygarıkların Doğuşu ve İlk Uygarıklar ünitesinde ilk çağ uygarlıklarının, insanlığın evrensel ortak mirası niteliğinde olduğu kitapta yeteri kadar vurgulanmamıştır.	Öğretmen	%4.2	%7.0	%36.6	%28.2	%23.9	4.0
		Öğrenci	%24.3	%24.3	%24.6	%11.6	%15.2	3.0
22	Uygarıkların Doğuşu ve İlk Uygarıklar ünitesinde Günümüz	Öğretmen	%7.4	%10.3	%14.7	%23.5	%44.1	4.0

	bilim ve düşünce dünyasına etkisi fazla olan Mezopotamya,		% 13.7	% 15.8	% 18.0	% 18.7	% 33.8	
	Mısır ve Yunan Uygarlıkları daha açıklayıcı şekilde verilmelidir	Öğrenci					4.0	
23	İlk Türk Devletleri ünitesinde siyasi tarih çok ayrıntılı olarak ele alınıp sosyal tarih ihmal edilmiştir	Öğretmen	% 4.2	% 12.7	% 18.3	% 23.9	% 40.8	4.0
		Öğrenci	% 29.7	% 24.3	% 21.0	% 9.4	% 15.6	2.0
24	İlk Türk Devletleri ünitesinin genelinde görsel tasarım azlığı, sözel bilgi yoğunluğu öğrencinin dersten sıkılmasına neden olmaktadır	Öğretmen	% 2.8	% 9.9	% 21.1	% 19.7	% 46.5	4.0
		Öğrenci	% 17.9	% 15.3	% 13.9	% 15.0	% 38.0	4.0
25	İlk Türk Devletleri ünitesinde kişi, kabile-devlet ve coğrafi isimlerin yoğun bir şekilde geçmesi öğrencinin derse ilgisini azaltmaktadır, öğrenciyi ezbere yöneltmektedir	Öğretmen	% 2.8	% 12.7	% 11.3	% 31.0	% 42.3	4.0
		Öğrenci	% 10.9	% 15.9	% 19.6	% 12.7	% 40.9	4.0
26	İlk Türk Devletleri ünitesinde İslamiyet'ten önceki Orta Asya Türk topluluklarının çevreleri ile olan kültürel etkileşimine yeteri kadar değinilmemektedir	Öğretmen	% 5.7	% 14.3	% 21.4	% 24.3	% 34.3	4.0
		Öğrenci	% 26.0	% 21.7	% 26.0	% 14.4	% 11.9	3.0
27	Öğrencinin duygu ve inanç dünyası İslam Tarihi ve Uygarlığı ünitesindeki motivasyonunu etkilemektedir	Öğretmen	% 8.5	% 12.7	% 19.7	% 25.4	% 33.8	4.0
		Öğrenci	% 20.0	% 16.4	% 17.8	% 14.2	% 31.6	3.0
28	Kitapta İslam Tarihi ve Uygarlığı ünitesinin hazırlanmasında dini inanca dayalı bakış açısının etkisi görülür	Öğretmen	% 17.1	% 18.6	% 28.6	% 15.7	% 20.0	3.0
		Öğrenci	% 14.6	% 16.8	% 21.2	% 16.4	% 31.0	3.0
29	Türk İslam Devletleri ünitesinin geneline hakim olan "hükümdarlık ve toprak mücadelesi" öğrencinin derse karşı olan ilgisini azaltmaktadır	Öğretmen	% 12.9	% 30.0	% 27.1	% 18.6	% 11.4	3.0
		Öğrenci	% 40.7	% 18.9	% 16.7	% 11.1	% 12.6	2.0
30	Türk İslam Devletleri ünitesinde geçen Hasan Sabbah, Nizamülmülk, Bâtınlık, Nizamiye gibi okuma metinleri öğrencinin ilgisini canlandırmaktadır.	Öğretmen	% 4.3	% 7.1	% 25.7	% 25.7	% 37.1	4.0
		Öğrenci	% 18.5	% 22.2	% 17.0	% 18.1	% 24.1	3.0
31	Malazgirt Savaşı öncesi Anadolu'nun sosyo-kültürel ortamından bahsedilmemesi Anadolu'nun boş bir alan olduğu izlenimi vermektedir	Öğretmen	% 7.1	% 8.6	% 18.6	% 30.0	% 35.7	4.0
		Öğrenci	% 23.5	% 19.4	% 22.4	% 18.3	% 16.4	3.0
32	Malazgirt Savaşı öncesi Anadolu'nun tarihi daha iyi anlatılmalıdır.	Öğretmen	% 4.3	% 5.8	% 14.5	% 34.8	% 40.6	4.0
		Öğrenci	% 14.1	% 17.6	% 22.7	% 18.8	% 27.0	3.0
33	Türkiye Tarihi ünitesi 9. Sınıf müfredatından alınarak 10. Sınıf müfredatına eklenmelidir.	Öğretmen	% 23.2	% 5.8	% 15.9	% 13.0	% 42.0	4.0
		Öğrenci	% 36.7	% 14.0	% 9.1	% 11.0	% 29.2	2.0
34	Geniş bir dönemi içine alan 9. Sınıf tarih müfredatı için, haftalık iki saatlik ders saati yetersiz gelmektedir	Öğretmen	% 4.3	% 7.1	% 7.1	% 15.7	% 65.7	5.0
		Öğrenci	% 38.3	% 14.9	% 9.7	% 9.7	% 27.5	2.0
35	Dünya uygarlığına ve günümüz etkisi katkısı fazla olan uygarlıklara yetersiz yer ayrılırken; uygarlığa katkısı az olan konulara fazla yer ayrılmıştır	Öğretmen	2% 9	% 10.0	% 15.7	% 31.4	% 40.0	4.0
		Öğrenci	% 18.3	% 28.4	% 24.3	% 16.4	% 12.7	3.0
36	Türk ve İslam tarihi konularına genelde içten bakış hâkim	Öğretmen	% 8.6	% 15.7	% 20.0	% 27.1	% 28.6	4.0

	olmakta, objektif bakış açısı göz ardı edilmektedir.	Öğrenci	%24.2	%27.9	%24.5	%9.4	%14.0	2.0
37	Türk ve İslam tarihi konularında “biz ve öteki” düşüncesi satır aralarında hâkim düşünce olarak kendini göstermektedir.	Öğretmen	%7.1	%12.9	%22.9	%30.0	%27.1	4.0
		Öğrenci	%17.9	%22.0	%27.2	%19.4	%13.4	3.0
38	Ünitelerin girişinde konu planını özetleyen diyagramlar/şemalar verilmelidir	Öğretmen	%1.4	%2.9	%15.7	%25.7	%54.3	5.0
		Öğrenci	%9.8	%11.4	%14.0	%15.2	%49.6	4.0
39	Ünite sonunda bulunan değerlendirme bölümleri genişletilmeli, çeşitlendirilmelidir	Öğretmen	%0.0	%2.9	%7.1	%27.1	%62.9	5.0
		Öğrenci	%16.4	%11.2	%13.1	%17.5	%41.8	4.0
40	Konuların karmaşıklığı ve ayrıntılı olmasından dolayı, öğrenci defterlerine not tutturulması ihtiyaç haline gelmektedir	Öğretmen	%4.3	%4.3	%11.4	%21.4	%58.6	5.0
		Öğrenci	%18.3	%10.3	%13.7	%14.5	%43.1	4.0
41	9. Sınıf tarih dersinde ilköğretimde olduğu gibi öğrenci çalışma kitabı kullanılmalıdır.	Öğretmen	%11.4	%2.9	%21.4	%22.9	%41.4	4.0
		Öğrenci	%52.2	%15.3	%7.5	%8.2	%16.8	1.0
42	Lise türlerine göre farklı tarih ders kitapları hazırlanmalıdır	Öğretmen	%14.3	%5.7	%5.7	%17.1	%57.1	5.0
		Öğrenci	%28.5	%13.1	%11.6	%10.9	%36.0	3.0

Yukarıdaki anket maddelerinden elde edilen bulgular çalışmamızın 5 alt problemine göre tasniflenip ilgili literatür çalışması ile birlikte tartışılacaktır.

a. Ders kitabının estetik ve görsel açıdan değerlendirilmesi

Öğretim için ilk koşul, öğrenen bireyin öğrenmeye ilgi duymasıdır. O halde, bir ders kitabının ilk yapacağı iş, bireyde bu ilgiyi uyandırmaktır (Binbaşoğlu, 1994:33; Yapıcı, 2013:2). Ders kitabının, teknik, görsel ve estetik değerleri açısından iyi olması beklenir. Ders kitabının çekiciliğindeki temel etkenlerden birisinin görsel öğeler olduğu söylenebilir. Öğrenme psikolojisi alanında yapılan çalışmalar göstermektedir ki, öğrenciler görmedikleri unsurları öğrenmede problem yaşamaktadırlar. Bu çerçevede tarihin öğretiminde tarih ders kitapları ve bu kitaplardaki görseller önemli bir yer tutmaktadır (Demircioğlu, 2011:35; Karabağ, 2012:43). Karabağ, toplam 204 sayfadan oluşan 9. sınıf tarih ders kitabının 36 adet harita, 17 adet tablo ve 14 adet şema olmak üzere toplam 198 adet görsel barındırdığını, bu görsellerden 14’ünün minyatür, 13’ünün temsili resim olduğunu açıklayarak, bu verilere dayalı olarak kitabın görseller açısından zengin olduğunu; ancak kitabın baskı kalitesinin düşük olduğunu belirtmektedir (Demircioğlu, 2011:35; Karabağ, 2012:60).

Ders kitabındaki görsellerin ilgi çekiciliğini ele alan 1, 4 ve 24 numaralı anket maddeleri verilerinden elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde; hem öğrenci, hem de öğretmenlerin görsellerin ilgi çekici olduğu fikrine orta düzeyde katılım göstermeleri, ilgi çekicilik konusunda görsel öğelerin, ders kitabının geneline göre daha olumlu bir izlenime sahip olmakla beraber beklentilere yüksek düzeyde cevap veremediği söylenebilir.

b. Ders kitabındaki ünite, konu ve kitaptaki diğer öğelerin tasarımları ve organizasyonu açısından değerlendirilmesi

Ders kitabının resim, dil, söz dizimi, bilgi örgütlemesi ve sayfa tasarımı gibi yönlerden etkili olarak tasarlanmış olması, öğrencinin okuma performansını ve kitapla olan etkileşimini artırmaktadır (Alpan, 2008:108). Bu konuda, 2007 tarih öğretim programı üzerine Giresun ilinde yapılan çalışmada öğretmenler, konuların sunuluş sırasından memnun olduklarını ifade etmişlerdir (Aktekin ve Ceylan, 2012:265).

Çalışmamızda öğretmen ve öğrencilerin ders kitabının organizasyonuna bakış açılarını belirlemek amacıyla 3, 5, 6, 40 ve 38 numaralı anket maddeleri hazırlanmıştır. Kitabın ünite ve konu tasarımlarının sistemliliği ile ilgili olan 3 numaralı maddeden elde edilen verilerden, bu konuda hem öğretmen hem de öğrencilerin ciddi bir sorun görmedikleri, ancak beklentilerin yüksek düzeyde gerçekleşmediği de söylenebilir.

Ders kitabının organizasyonuna bakış açılarını belirlemek amacıyla 3, 5, 6, 40 ve 38 numaralı anket maddelerine ait veriler birlikte değerlendirildiğinde; konu ve ünite tasarımlarının planlılığıyla, kitaptaki öğelerin birbirini tamamlamaları açısından, kitabın beklentilere orta düzeyde cevap verebildiği, konu anlatımlarında ayrıntıya inildikçe karmaşıklık yaşandığı, kitabın sistematığına katkı amaçlı görsel destekli eklemeler yapılması gerektiği genel yargılarına ulaşılabilir.

c. Müfredat ile ders kitabının kapsayıcılığı ve içeriği ile ilgili sorunların değerlendirilmesi

Yıldız (2003:182), Tarih öğretiminde doğru bilinç oluşturma görevi yerine getirilmeye çalışılırken, karşılaşılan problemlerden bir tanesinin ders saatlerinin sınırlılığı olduğunu belirtir. Öztürk (2009:9) de, Cumhuriyet tarihinden bu yana orta öğretim programlarının fazla yoğun hazırlanmasından kaynaklı sorunlar olduğunu, 1993 programına göre biraz azaltılsa da, bu sorunun 2007 yılında hazırlanan 9. sınıf tarih programında da mevcut olduğunu belirtmektedir. 2007 tarih programı hakkında Giresun ilinde yapılan çalışmada öğretmenlerin, kazanım sayısına göre ders saatini yetersiz gördüklerinin tespit edilmesi de (Aktekin ve Ceylan, 2012:264) müfredat programı ile ders saatinin oranı konusunda sorun olduğu yargısını desteklemektedir.

Toplam altı ünitelerden oluşan 9. sınıf tarih müfredatı Tarih Bilimi ünitesiyle başlayıp Türkiye Tarihi (11-13 yy) ünitesi ile sona ermektedir. Toplam 44 kazanım öngörülen bu müfredatı uygulamak için süre olarak haftada iki saat olmak üzere toplamda 72 ders saati ayrılmıştır (MEB, 2007:7).

Bu sorunla bağlantılı olarak çalışmamızdaki anketin 34, 33 ve 20 numaralı maddeleri şu şekilde değerlendirilebilir:

Öğretmenler, 2 saatlik ders sayısını yetersiz görürken, öğrenciler “bu sürenin yetersiz olduğu” fikrine katılmamaktadırlar. Buna paralel olarak zaman probleminden dolayı “Uygarılıkların Doğuşu ve İlkçağ Uygarılıkları ünitesine yeteri kadar önem verilmediği” fikrine öğretmenler yüksek katılım gösterirken öğrenciler bu fikre katılmamaktadırlar. “9. sınıf müfredatının son ünitesinin 10. sınıfa kaydırılması” düşüncesine öğretmenlerin katılımı yüksek düzeyde iken öğrencilerin katılımı orta düzeyde gerçekleşmiştir. Bu üç maddeden hareketle; öğretmenlerin müfredatın kapsamı ile bunun için ayrılan zaman açısından ciddi bir problem olduğunu düşündükleri, öğrencilerin ise bu görüşe katılmadıkları yargısına varılabilir.

Müfredat kapsamına genel bakışın ele alındığı 34, 33 ve 20 numaralı maddeler değerlendirdikten sonra, müfredat ve ders kitabının kapsamının, içerikleriyle birlikte değerlendirmesinin daha açıklayıcı bilgiler sunacağı savunulabilir. Çalışmamızda 35, 22, 21, 31, 32, 26, 16 ve 17 numaralı anket maddelerinden elde edilen veriler bu amaçla değerlendirilecektir.

Tarih ders kitaplarını bilimsel içerik açısından değerlendiren Karabağ (2012:47-52), gözlemlenebilecek en büyük hatalardan birinin önemli bilgilere vurgu yapılmaması, en önemli kavram, konu, kişi ve olayların önemini hissettirir şekilde sunulmaması olduğunu belirtmektedir. Köksal (2010:121) da, tarih öğretiminde öncelikle öğrencilerin kendi kültürlerinin temel eserleri ile sembol kişi, olay ya da hikâyelerinin işlenmesi gerektiğini, bunun yanında, dünyayı ve insanlığı derinliğine tanımının hem bir insani borç hem de ekonomik, siyasi ve politik bir zorunluluk olduğunu belirtmektedir. Köksal'ın, bu değerlendirmesiyle müfredatta ulus tarihi ile dünya tarihi konularının dengeli bir dağılım göstermesi gerektiğini belirtmektedir. 2007 yılından 2009 yılına kadar ortaöğretim tarih programlarında yapılan değişiklikleri değerlendiren Aktekin (2009:40), Tarih ünitelerinin isimlerinden bile hareket edilerek program içeriğinin milli tarih ağırlıklı olduğunu belirtmektedir. Değerlendirme konusu olan 9. sınıf müfredatında bulunan toplam altı üniteden iki tanesi tarih bilimi ve ilkçağ uygarlıkları ile ilgili olan bu iki ünitenin toplamı programın geneli içindeki oranı %34 civarındadır. Geriye kalan üniteler Türk ve İslam tarihi ekseninde bilgiler içermektedir (MEB, 2007:7).

Çalışmamızda bu durumu değerlendirmek için hazırlanan 35, 22, 21, 31, 32 ve 26 numaralı anket maddelerinin tamamına öğretmenlerin yüksek katılım göstermiş olmaları, içerik ve kapsam konusunda öğretmenlerin önemli sorunlar gördüklerinin işareti olarak değerlendirilebilir. Konuların önem durumuna göre dengeli bir dağılım göstermediği, günümüze katkısı fazla olan ilkçağ uygarlıklarına yeteri kadar önem verilmediği, bu

uygarlıkların önemine yeteri kadar vurgu yapılmadığı, Malazgirt Savaşı öncesi Anadolu'nun sosyal ve kültürel ortamından bahsedilmemesinin bu bölgenin boş bir alan olduğu izlenimi verdiği, bu dönem Anadolu tarihine daha fazla önem verilmesi gerektiği, Orta Asya Türk topluluklarının çevreleri ile kültürel etkileşimine yeteri kadar değinilmediği tespiti yapılabilmektedir.

Demircioğlu (2006:157), tarih öğretimiyle hedeflenen davranış değişikliğinin oluşabilmesi için öğrencilerin dersin amaç ve hedeflerinden haberdar olmaları gerektiğini belirtir. Bu konuda Ankara ilinde yapılan bir araştırmada lise öğrencilerin tarih dersinin öğretim amacı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir (Safran, 2003; Demircioğlu, 2006:157).

Çalışmamızda bu amaçla hazırlanan 16 numaralı anket maddesinden elde edilen verilerden; ders kitabının “tarih öğretiminin amacını öğrenciye kavratma” konusunda da yeterlilik sorunu yaşadığı yargısına ulaşılabilmektedir. Bu konuda öğrenciler kitabın orta düzey bir yeterliliğe sahip olduğunu belirtmiş iseler de öğretmenler düşük düzey olduğuna kanaat getirmişlerdir.

Ders kitabının tarihle ilgili temel kavramları açıklama boyutunu ele alan 17 numaralı anket maddesinden elde edilen verilerin değerlendirmesinden ise; öğretmen ve öğrencilerin bu konuda ciddi bir sorun görmedikleri, ancak bu açıdan kitabın beklentilere tam olarak cevap da veremediği sonucuna varılabilir.

Birlikte ele alınan 35, 22, 21,31, 32, 26, 16 ve 17 numaralı anket maddelerine ait veri değerlendirmelerinden; hem müfredat ve ders kitabındaki konuların kapsamı açısından, hem de ders kitabında ele alınan konuların içeriğinin yeterliliği konusunda sorunlar bulunduğu şeklinde genel bir yargıya varılabilmektedir.

Müfredat ve ders kitabının içeriği ile ilgili üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri sosyal tarih ile siyasi tarih arasındaki dengedir. Gülersoy (2013:9), tarih

ünitelerinde savaş tarihinden ziyade toplumsal tarihin işlenmesi gerektiğini belirtir. Latif (2010:102) de, tarih eğitiminin yalnızca savaşlar ve çatışmalara odaklanmak yerine sosyal tarihe daha çok yer vererek toplumlar arasında karşılıklı güveni ve toplumsal uzlaşmayı destekleyen bir araç olarak kullanılabileceğini belirtir.

Aktekin (2009:31), 1993'ten önceki programların siyasi tarih ağırlıklı olduğunu, sonraki programlarda ise siyasi tarih ile sosyal tarih dengesine daha çok dikkat edildiğini belirtmektedir. 2007 yılında hazırlanan 9. sınıf tarih dersi öğretim programında da, tarihin sadece siyasi değil, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları da kapsadığını fark ettirerek, hayatın içinden insanların da tarihin öznesi olduğu bilincini kazandırmanın tarih dersinin genel amaçlarından biri olduğu belirtilmektedir (MEB, 2007:4).

“Uygarılıkların Doğuşu ve İlk Uygarılıklar” ünitesinde bulunan kültür ve medeniyet hakkındaki bilgilerin siyasi tarihle ilgili bilgilerden daha çekici olduğu” yargısını içeren 19 numaralı anket maddesine hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin orta düzey katılım göstermesi, bu ünitedeki kültürel bilgilerin eğitim ortamında önemsendiği ve eğitime katkı açısından değer taşıdığı şeklinde yorumlanabilir.

“İlk Türk Devletleri ünitesinde siyasi tarih lehine dengesizlik olduğu” yargısını içeren 23 numaralı anket maddesine öğretmen katılımının yüksek, öğrenci katılımının ise düşük olması, öğretmenlerin bu konuda sorun gördükleri, öğrencilerin ise önemli bir sorun görmedikleri şeklinde yorumlanabilir.

“Türk İslam Tarihi ünitesinde hükümdarlık ve toprak mücadelesinin öğrencinin dersten sıkılmasına sebep olduğu” yargısını içeren 29 numaralı anket maddesine öğretmen katılımının orta düzeyde, öğrenci katılımının ise düşük düzeyde olması, 23 numaralı anket maddesinde olduğu gibi, öğrencilerin bu konuda öğretmenler kadar sorun görmediklerini ortaya koymaktadır.

Ders kitabını siyasi tarih ile sosyal tarih dengesi açısından ele alan 19, 23 ve 29 numaralı anket maddeleri değerlendirmelerinden; bu konuda öğretmenlerin önemli derecede sorun gördükleri, öğrencilerin ise belirgin bir sorun görmedikleri genel yargısına varılabilir.

Müfredat ve ders kitabının içerik analizi yapılırken objektiflik boyutuna değinmek gerekir. 1739 Milli Eğitim Temel Kanunu 2. maddesinde Türk milli eğitiminin genel amaçlarından birinin “bilimsel düşünme gücüne sahip” bireyler yetiştirmek olduğu belirtilmiştir (MEB, 2007:3). 2007 tarih programında da öğrencilere verilmesi gereken değerlerden birisinin “bilimsellik” olduğu zikredilmektedir (MEB, 2007:4). Ergün (2013:1), bilimsel bilginin objektif olduğunu, kişiden kişiye değişmediğini belirtmektedir. S.P. Pathak tarafından yazılmış *Teaching of History: The Padeo-Centric Approach*, başlıklı kitapta da okullarda verilen tarih eğitimine yüklenen amaçlardan birinin çocuklara objektiflik aşlamak olduğu anlatılmaktadır (Aslan, 2006:166).

2007 yılı 9.sınıf tarih programını değerlendiren Aktekin (2009:40), ünite dağılımının millilik lehine ağır bastığını belirttikten sonra, bu programın ders kitaplarında çok perspektifli, objektif bir bakış açısıyla ele alınıp alınmadığının anlaşılması için ders kitaplarının ayrıntılı analizinin yapılması gerektiğini belirtir.

Çalışmamızda uygulanan anketin 36, 37, 27 ve 28 numaralı maddelerinden elde edilen verilerin değerlendirilmesiyle ders kitabının içeriğinin objektifliği ile ilgili yargıya varılması hedeflenmiştir.

“Türk ve İslam Tarihi konularında içten bakışın hâkim olduğu ve objektifliğin ihmal edildiği” yargısını içeren 36 numaralı anket maddesine yüksek katılım gösteren öğretmenler, aynı konularda “biz ve öteki düşüncesinin satır aralarında hâkim düşünce olduğu” yargısını içeren 37 numaralı anket maddesine de yüksek katılım göstermişleridir. Bu iki maddedeki verilerin değerlendirilmesinden öğretmenlerin kitapta yüksek düzeyde objektiflik sorunu gördükleri yargısına varılabilir. “Öğrencinin inanç dünyasının İslam tarihi konularındaki

motivasyonunu etkilediği” yargısını içeren 27 numaralı anket maddesine de yüksek katılım gösteren öğretmenler, “İslam tarihi ile ilgili ünitenin hazırlanmasında dini inanca dayalı bakış açısının görüldüğü” yargısını içeren 28 numaralı anket maddesine ise orta düzeyde katılım göstermişlerdir. 36 numaralı anket maddesindeki genel yargıya düşük düzey katılım gösteren öğrenciler 37, 27 ve 28 numaralı anket maddelerine orta düzeyde katılım göstermişlerdir. Ders kitabı içeriğini nesnellik açısından ele alan 36, 37, 27 ve 28 numaralı anket maddelerinin birlikte değerlendirilmesinden, öğretmenler başta olmak üzere, katılımcıların genelinin kitaptaki bazı ünitelerde bir nesnellik sorunu gördükleri genel yargısına varılabilir.

Ders kitabının resim, dil, söz dizimi, bilgi örgütlemesi ve sayfa tasarımı gibi yönlerden etkili olarak tasarlanmış olması, öğrencinin okuma performansını ve kitapla olan etkileşimini artırmaktadır (Garofalo, 1988:294; Alpan, 2008:108). Karabağ (2012:43), tarih ders kitaplarının dil ve anlatım açısından (okuma, anlama, yazılı anlatım, dilbilgisi, imla gibi) Türkçeyi doğru ve düzgün olarak yansıtması gerektiğini, ders kitaplarında kullanılan kavramların seçiminin de öğrencilerin konuyu kavramaları, sözcük dağarcıklarını geliştirmeleri ve tarihin mantığını anlamaları bakımından önemli olduğunu belirtmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı da ders kitaplarının yaşayan Türkçe ile yazılmasını, dilin doğru, güzel ve etkili kullanılmasını kararlaştırmıştır (MEB, 2012:3).

Çalışmamızda ders kitabının dili hakkında görüş almayı amaçlayan 2 numaralı anket maddesindeki yargıya öğretmen ve öğrencilerin orta düzeyde katılım göstermiş olmaları, dil açısından ders kitabında çok önemli bir sorun olmadığı görülmektedir.

d. Ders kitabının öğrenciyi aktifleştirerek araştırmaya sevk edicilik niteliği açısından değerlendirilmesi

Ders kitabının aktif öğrenme ilkelerine uygunluğunu ve öğrenciyi araştırmaya sevk etme düzeyini belirlemek için, çalışmamızda uygulanan anketin 9, 11, 14, 12, 13, 25, 18, 30, 15, 39 ve 41 numaralı maddelerinden elde edilen verilerin ilgili literatür çalışmalarıyla birlikte değerlendirilmesi gerekir.

Tekeli'ye göre, öğrenci pasif bir alıcı değil, tarihi düşünen ve yazan, tarih tahayyülüne sahip olan bir kişidir. Aktif olan öğrenci, sınıfta öğretmenin anlattığını ezberleyen bir kişi olmaktan çıkarak, oyunlarla, tartışmalarla, eleştirel değerlendirmelerle; grafikler, haritalar yaparak, değişik kaynaklar kullanarak, tarih yazarak aktif öğrenmeyi gerçekleştirecektir (Tekeli, 2002:6; Akınoğlu ve Diriöz, 2007:117). Davranışçı yaklaşımla hazırlanmış olan 1998 programı ile kıyaslandığında 2007 tarih öğretim programının öğrenciyi aktif kılan, yapılandırmacı yaklaşımlar esas alınarak oluşturulduğu kabul edilmektedir (Safran, 2010; Aktekin ve Ceylan, 2012:255).

Çalışmamızda “ders kitabının aktif öğrenme tekniklerine göre hazırlandığı” yargısını en genel ifade ile ele alan 9 numaralı anket maddesi verileri değerlendirildiğinde; kitabın öğretmen beklentilerine orta düzeyde cevap verdiği yargısına varılmaktadır. Ancak konuyu daha açıklayıcı olarak ortaya koymak için 11, 14, 12, 13 numaralı anket maddelerindeki verileri de ilgili literatür çalışmaları ile birlikte ele almak gerekir.

2007 tarih öğretim programında tarih öğretiminin genel amaçlarından birinin öğrencinin tarih alanında araştırma yaparken tarih biliminin yöntem ve tekniklerini, tarih bilimine ait kavramları ve tarihçi becerilerini doğru kullanmayı sağlamak olduğu belirtilmektedir (MEB, 2007:5; Akbaba, 2017: 85-124). Demirel ve Turan (2009:19) da, Tarih öğretimini başarılı kılmak için kullanılan yöntemlerle öğrencilerin tarihçi gibi düşünmelerinin sağlanması, onlara bir küçük tarihçi oldukları hissi verilmesi gerektiğini belirtirler.

Çalışmamızda kitabını bu açıdan ele alan 11 numaralı anket maddesine öğretmen katılımının düşük düzeyde kalması, kitabın bu konuda öğretmen beklentisine cevap veremediği şeklinde yorumlanabilir.

Amerikalı eğitimci Edgar Dale'nin geliştirmiş olduğu yaşantı konisine göre öğrendiğimizin %75'i görme, %13'ü işitme, %6'sı dokunma ve %3'ü de tat alma duyumlarımızla sağlanmaktadır (Küçükahmet, 2011:43; Öztaş, 2011:164). Görsel ve işitsel

duyumlarımıza hitap eden medyanın günümüzde birçok alanda olduğu gibi tarih öğretimi alanında da öğrencinin öğrenmesi üzerinde etkisinin önemli olduğu söylenebilir.

Çalışmamızda “kitabın öğrenciyi medyadaki tarih programlarına karşı ilgili hale getirdiği” yargısını içeren 14 numaralı maddeye öğretmen katılım düzeyinin düşük olması nedeniyle kitabın bu konuda öğretmen beklentisine cevap veremediği anlaşılmaktadır.

Günümüzde birçok ülkede aktif öğrenmenin bir aracı olarak kullanılan ve teşvik edilen etkinliklerden biri de yerel tarih çalışmalarıdır (Aktekin, 2010:87). Yerel tarih çalışmaları ile öğrencilerin tarih dersini sevip anlar duruma gelecekleri belirtilmektedir (Paykoç, 1991; Işık, 2011:209).

Çalışmamızda “kitabın öğrenciyi yerel tarih çalışmalarına yönelttiği” yargısını içeren 12 numaralı anket maddesine öğretmen katılım düzeyinin düşük olması, kitabın öğrenciyi aktifleştirme konusunda öğretmen beklentilerine cevap veremediğinin bir diğer göstergesi olarak yorumlanabilir

2007 yılı tarih dersi öğretim programında öğrenciye kazandırılması gereken becerilerden birinin empati kurmak olduğu belirtilmektedir (MEB, 2007:11).

Çalışmamızda “kitabın öğrencinin hayal gücünü kullanarak tarihi empati kurmayı sağladığı” yargısını içeren 13 numaralı anket maddesine öğretmen katılım düzeyinin düşük olması kitabın bu konuda da öğretmen beklentisine cevap veremediği şeklinde değerlendirilebilir. Bu meyanda ele alınan 9, 11, 14, 12, 13 numaralı anket maddelerine ait verilerin değerlendirmesinden şöyle bir özet yapılabilir: Öğretmenler, ders kitabının öğrenciyi amatör tarihçiler olarak araştırmaya sevk ettiği, yerel tarih çalışmalarına teşvik ettiği, medyadaki tarih programlarına ilgi uyandırdığı, tarihi empati kurmasını sağladığı şeklindeki yargıların tamamına düşük düzeyde katılım göstermişlerdir. Aynı konuyla ilgili olarak İlk Türk İslam Devletleri ünitesine özel olarak hazırlanan ve içerik olarak “bu ünitenin öğrenciyi ezbere yönelttiği” yargısını içeren 25 numaralı anket maddesine öğretmenler yüksek katılım

göstermişleridir. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde de ders kitabının öğrenciyi aktifleştirme açısından öğretmen beklentilerine cevap veremediği yargısına ulaşılabilmektedir.

Ders kitabının öğrenciyi aktifleştirme durumu konusunda öğrenci görüşlerinin de büyük ölçüde öğretmen görüşlerine paralel veya yakın olduğu söylenebilir. Genel yargı içeren 9 numaralı maddedeki düşünceye öğrenciler, öğretmenlerden daha düşük düzeyde katılım gösterirken, 11, 14, 12 ve 25 numaralı maddelerdeki yargılara öğretmenlerle paralel görüş bildirmişleridir. 13 numaralı maddedeki yargıya öğretmenlerden farklı olarak orta düzey katılım gösteren öğrencilerin görüşleri değerlendirildiğinde; aktif öğrenme metotları konusunda kitabın öğrenci beklentilerine de cevap veremediği tespiti yapılabilmektedir.

Ders kitabının aktif öğrenme tekniklerine uygunluğu konusunda daha kapsamlı bir yargıya varabilmek için, okuma metinlerini nitelik açısından ele alan 18 ve 30 numaralı anket maddelerine ait verileri, kitabın teknoloji destekli eğitimine uygunluğunu ele alan 15 numaralı anket maddesine ait verileri ve kitabın değerlendirme bölümlerini nitel ve nicel açıdan ele alan 39 ve 41 numaralı anket maddelerine ait verileri de ilgili literatür çalışmaları ile birlikte değerlendirmek gerekir.

Ders kitabının geneline yayılmış şekilde “öğrenelim”, “yorumlayalım” ve “canlandırılalım” bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümler bazen metin, bazen de resim harita, çizim gibi değişik şekillerde hazırlanmıştır. Bu bölümlerde bulunan bilgiler genel kültür niteliğinde olan güncel bilgileri de içermektedir (Okur, Genç, Özcan, Yurtbay, Sever, 2009:4-192).

Kitaba canlılık kattığı izlenimi veren bu bölümlerin uygulamadaki etkisini tespit etmek için hazırlanan 18 ve 30 numaralı anket maddelerinden elde edilen verilerden yararlanılabilir. “Tarih Bilimine Giriş” ünitesine özel hazırlanan “konu anlatımlarının kısa, okuma metinlerinin uzun ve açıklayıcı olması doğru bir tekniktir” yargısını içeren 18 numaralı anket

maddesine öğretmenlerin ve öğrencilerin orta düzey katılım göstermeleri, bu tekniğin beklentilere nispi olarak cevap veren bir uygulama olduğu şeklinde yorumlanabilir. “Türk İslam Devletleri ünitesinde geçen bazı metinlerin öğrencinin ilgisini canlandırdığı” yargısını içeren 30 numaralı anket maddesine öğretmen katılım düzeyinin yüksek olması, etkili metinlerin eğitim öğretim ortamında öğretmenler açısından önemli olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu metinlerin öğrenci beklentisine ise orta düzeyde cevap verdiğini de belirtmek gerekir.

2007 tarih dersi öğretim programında öğrenciye kazandırılması gereken genel becerilerden birinin bilgi teknolojilerini kullanmak olduğu belirtilmektedir (MEB, 2007:10). Turan (2012:220) da, tarih derslerinde bilişim teknolojilerinin kullanılmasının öğrencilerin derse karşı ilgisini ve motivasyonunu arttıracak ve bunun sonucunda da öğrencinin öğrenme seviyesinin ve akademik başarısının artacağını belirtmektedir. Bu açıklamalarda teknolojinin hem öğrenci hem de öğretmen tarafından kullanılmasının eğitim faaliyeti açısından önemli olduğu belirtilmektedir.

Çalışmamızda “ders kitabının, teknoloji destekli eğitime uygun hazırlandığı” yargısını içeren 15 numaralı anket maddesine öğretmen ve öğrencilerin katılım düzeyinin düşük olması, kitabın bu konuda beklentilerin uzağında kaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Kiriş (2013:1559), tarih derslerinde ölçme ve değerlendirmenin, sınıf içerisinde öğrencilerin tarihsel fikirlerini geliştirmeye yardım eden etkileşimin bir parçası olduğunu ve öğrenci öğrenmelerinin kalitesini artırdığını belirtmektedir.

Bu çalışmanın konusu olan ders kitabında her ünitenin girişinde 2-3 adet açık uçlu klasik sorudan oluşan “düşünelim” bölümleri bulunmaktadır. Kitapta ünite boyunca “cevaplayalım” başlığı altında, işlenen konuyu değerlendirmeye yönelten klasik sorular da mevcuttur. Ayrıca her ünitenin sonunda 1- 2 sayfalık ünite değerlendirme bölümleri bulunmaktadır. Değerlendirme kısmında klasik, doğru-yanlış, çoktan seçmeli test, boşluk

doldurma ve eşleştirme tarzı sorular bulunmaktadır. Yine 1. ünitelerde “tartışalım” başlığı altında bulunan 2 adet etkinlik ile 4. ve 5. ünitelerde “uygulayalım” başlığı altında bulunan 8 adet etkinlik de değerlendirme bölümü kapsamına dahil edilebilir (Okur vd., 2009:4-193).

Kitaptaki ölçme ve değerlendirme bölümlerinin nicel ve nitel açıdan yeterlilik düzeyleri ile ilgili yargıya varmak için çalışmamızdaki 39 ve 38 numaralı anket maddelerine ait verilerin değerlendirilmesi gerekir. “Ünite sonlarında bulunan değerlendirme bölümlerinin genişletilmesi ve çeşitlendirilmesi” önerisini içeren 39 numaralı anket maddesine öğretmen ve öğrencilerin yüksek düzeyde katılım göstermiş olmaları, bu konuda önemli bir eksiklik bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. “Tarih dersi için öğrenci çalışma kitabı kullanılması” önerisini içeren 41 numaralı anket maddesine öğretmenlerin yüksek, öğrencilerin ise düşük düzeyde katılım göstermesi, değerlendirme konusundaki eksikliği gidermek açısından öğretmen görüşleri ile öğrenci görüşlerinin örtüşmediği şeklinde yorumlanabilir.

Nihayet, ders kitabının öğrenciyi aktifleştirerek araştırmaya teşvik etme düzeyini ortaya koymak amaçlı olarak incelenen 9, 11, 14, 12, 13, 25, 18, 30, 15, 39 ve 41 numaralı anket maddelerinin veri değerlendirmelerinden genel bir yargıya varmak gerekir. Aktekin ve Ceylan (2012:265), Giresun ilinde, 2007 yılı 9. sınıf tarih programı hakkında yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin, “programda yer alan temel beceriler ve tarihsel düşünme becerilerinin öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciye kazandırılması” konusunda olumlu düşündüklerini ve “öğrenme-öğretme sürecinin öğrenciyi aktif kıldığını” belirtmişlerdir. Van ili özelinde yaptığımız bu çalışmadan elde edilen verilerden ise ders kitabı için aynı sonucun ortaya çıkmadığı, ders kitabının aktif öğrenme tekniklerine uygunluk açısından öğretmen ve öğrenci beklentilerine yeterli düzeyde cevap veremediği tespit edilmiştir.

e. Ders kitabının öğrencinin hazır bulunuşluğu ve farklı lise türlerine uygunluğunun değerlendirilmesi

Çalışmamızda bulunan 7, 8, 10 ve 12 numaralı anket maddelerine ait verilerin değerlendirilmesinden ders kitabının öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine ve farklı lise türlerine uygunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ilgili anket maddeleri verilerini literatür çalışmaları ile birlikte ele almak gerekir.

Eğitim öğretim süreci için son derece önemli olan hazır bulunuşluk, öğrenme öğretme sisteminin önemli bir girdisidir (Bloom, 1995; Harman ve Çelikler, 2012:147). Eğitimde yeni bir davranış değişikliğinin meydana gelebilmesi öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine bağlıdır. Bu nedenle öğrenci kazanacağı yeni davranış için gerekli olan ön koşul niteliğindeki bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışlara sahip olmalıdır (Başar, 2001; Harman ve Çelikler, 2012:147). 2007 tarih programında, ortaöğretimdeki tarih dersine alt yapı oluşturması ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin tespit edilmesi için öğretmenlerin ilköğretim Sosyal Bilgiler ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi dersleri öğretim programlarını incelenmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2007:5). Bundan anlaşılacağı üzere 9. sınıf programı, ilköğretim programı üzerine inşa edilecek şekilde hazırlanmıştır.

Çalışmamızda “9. sınıf müfredatının ilköğretim programı üzerine inşa edildiği” yargısını içeren 7 numaralı anket maddesi ile “ders kitabının ilköğretimden mezun olan öğrencinin hazır bulunuşluk seviyesine uygun hazırlandığı” yargısını içeren 8 numaralı anket maddelerine öğretmen ve öğrenciler orta düzey katılım göstermişlerdir. Bundan hareketle hem ders kitabının, hem de müfredat programının öğrencinin hazır bulunuşluğu açısından ciddi bir sorun oluşturmadığı, ancak beklentilere de tam olarak cevap veremediği yargısına varılabilir.

Ders kitabı ile ilgili diğer bir sorun, kitabın farklı lise türlerine uygunluk durumudur. Ders kitaplarının, bütün öğrencilerin ilgi alanları ve zihinsel gelişimlerinin farklı olduğu gerçeği göz ardı edilmeden, okul türlerine ve bölgesel özelliklere göre çeşitlendirilmesi

gerektiği belirtilmektedir (Kılıç ve Seven, 2002; Ceyhan ve Yiğit, 2005; Küçükahmet, 2011; Gülersoy, 2013:9).

Çalışmamızda bulunan “kitabın her lise türü için uygun olduğu” yargısını içeren 10 numaralı maddeye düşük düzeyde katılım gösteren öğretmenler “lise türlerine göre farklı kitaplar hazırlanması” önerisini içeren 42 numaralı anket maddesine ise yüksek katılım göstermişleridir. Öğrenciler ise her iki maddeye de orta düzey katılım göstermişleridir. Bu durumda özellikle öğretmenlerin görüşlerinden hareketle, mevcut kitabın her lise türü için uygun olmadığı ve lise türlerine göre farklı kitap kullanılması gerektiği yargısına varılabilir.

Yukarıdaki değerlendirmeler birlikte ele alındığında; birbiriyle bağlantılı olarak düşünülen 7 ve 8 numaralı anket maddelerinin değerlendirmelerinden, müfredat ile ders kitabının öğrenci hazır bulunuşluğuna uygunluğu konusunda ciddi bir sorun olmadığı kanaati oluşmaktadır. Ancak kitabın tüm lise türüne uygunluğu (10 numaralı anket maddesi) görüşüne, özellikle öğretmenlerin olumsuz yaklaşması bu konuda sorunun varlığını farklı bir açıdan ortaya koymaktadır. Lise türlerine göre farklı ders kitabı okutulması (42 numaralı anket maddesi) görüşüne geniş destek olmasından hareketle de kitabın, öğrenci seviyesine uygun olmadığı ve öğretmen ile öğrenci beklentisine sınırlı olarak cevap verebildiği yargısına ulaşılabilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

9. Sınıf Tarih Müfredatı İle İlgili Sonuçlar

Uygulanan anket sonuçları değerlendirildiğinde 9. sınıf müfredatı ile ilgili aşağıdaki sonuçlara varılabilir:

- Katılımcılardan elde edilen sonuçlara göre, beklentileri tam olarak karşılama da, 9. sınıf müfredatının genel olarak ilköğretim programı üzerine inşa edildiği kanaati hasıl olmuştur.

- Müfredatın geniş bir dönemi kapsamı nedeniyle haftalık 2 saatlik ders süresinin yetersiz olduğu görüşü öğretmenlerden geniş destek görmüştür.
- Müfredatta konulara verilen önemin ilgili konuların uygarlık tarihine katkısı ile orantılı olmadığı; kimi zaman uygarlık tarihine katkısı az olan dönem ve devletlere programda fazla yer verildiği, buna karşılık “uygarlık tarihine katkısı fazla olan toplum ve devlet tarihlerine programda az yer verildiği” görüşüne geniş bir katılım olduğu tespit edilmiştir.
- Malazgirt Savaşı öncesi Anadolu tarihinin programda daha geniş yer alması gerektiği düşüncesine özellikle öğretmenlerden yüksek düzeyde katılım olmuştur.
- Yerel tarih çalışmalarına yer verilmemesi ders kitabının olduğu kadar müfredatın önemli bir eksikliği olarak tespit edilmiştir.

9. Sınıf Tarih Ders Kitabı İle İlgili Sonuç ve Öneriler

Katılımcı görüşlerinden elde edilen verilerin değerlendirilmesinden ders kitabı hakkında ulaşılan sonuçlar tasniflenerek aşağıya aktırılmıştır.

a. Estetik ve görsel açıdan ders kitabının niteliği ile ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Kitaptaki görseller orta düzey ilgi çekiciliğe sahiptir. Ancak ders kitabının genel fiziki tasarımının öğrenci için ilgi çekiciliği ise düşük düzeydedir.
- Kitapta sözel bilgi yoğunluğu ve görsel öğe azlığından kaynaklanan sorunlar mevcuttur.

b. Ders kitabındaki öğelerin tasarımı ve sistematikliği açısından şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Ders kitabı ünite ve konu tasarımlarının sistematiki açısından öğretmen ve öğrenci beklentilerine orta düzeyde cevap vermektedir.
- Konu anlatımlarında ayrıntılara inildikçe konular karmaşıklaşmakta ve öğrenci defterine not tutturulması ihtiyaç haline gelmektedir.

- Görsel öğeler ile sözel bilgilerin birbirini tamamlaması konusunda kitabın beklentileri tam olarak karşılayamadığı tespit edilmiştir.
 - Okuma metinleri ile konu anlatımlarının birbirini tamamlaması konusunda kitabın, katılımcı beklentilerini tamamen karşılamamakla beraber belirgin bir sorun da tespit edilememiştir
- c. Ders kitabının kapsamı ve içerik özellikleri açısından şu sonuçlara ulaşılmıştır:
- Müfredattaki bazı konular yeterli genişlikte ders kitabında yer almamıştır. Ayrıca kitapta yer verilen konulardan bazıları da yeterli önemde açıklanmamıştır.
 - Kitap, tarih öğretimiyle ilgili temel sorulara yeterli düzeyde cevap verecek içerikte değildir.
 - Görece önem derecesi düşük bazı konularda fazla ayrıntıya girilmiştir.
 - Bazı ünitelerde siyasi tarih ile sosyal tarih dengesi, sosyal tarih aleyhine olacak şekilde ihmal edilmiştir.
 - Bazı ünitelerde objektif bakış açısı ihmal edilmiş, bu şekilde bilimsellik ilkesinden uzaklaşmıştır.
 - Ders kitabı, dil açısından beklentilere tam cevap verememekle birlikte belirgin bir sorun da taşımamaktadır.
- d. Ders kitabının aktif öğrenme tekniklerini bulundurması ve öğrenciyi araştırmaya sevk edicilik boyutu açısından şu sonuçlara ulaşılmıştır:
- Ders kitabı öğrenci ilgisini canlandırarak bazı metinler içermektedir.
 - Kitap, ders içinde öğrenciyi aktifleştirecek teknikler açısından belirgin bir şekilde beklentilerin altındadır.
 - Kitabın öğrenciyi ders dışı tarih çalışmalarına yöneltme niteliği zayıftır.
 - Kitabın, teknoloji destekli eğitime uyumluluk açısından niteliği düşüktür.
 - Kitabın öğrencide tarihsel empati uyandırma niteliği düşüktür.

- Kitaptaki ünitelerin sonunda bulunan değerlendirme bölümleri nitel ve nicel açıdan yetersizdir.

e. Ders kitabının öğrenci hazır bulunuşluğuna ve her lise türüne uygunluğu konusunda şu sonuçlar ulaşılmıştır:

- Ders kitabının ilköğretimden mezun olan öğrencinin seviyesine uygun olduğu konusunda orta düzey bir kabul mevcuttur.
- Kitabın bu haliyle tüm lise türlerine uygunluğu konusunda özellikle öğretmenler olumsuz görüş sahibidirler.
- Lise türleri için farklı tarih ders kitabı hazırlanması önerisi, öğretmen ve öğrencilerden geniş destek görmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığı'na Öneriler

- Ünite ve konuların program içindeki ağırlık durumları yeniden düzenlenmeli, dünya tarihi, ulus tarihi, yerel tarih konularında denge gözetilmelidir. Bu kapsamda;
 - Mısır ve Mezopotamya gibi, uygarlığa katkısı fazla olan medeniyetlere daha fazla yer verilmelidir. Uygarlığa katkısı sınırlı olan toplum ve devlet tarihlerinin siyasi yaşamları ayrıntıya inilmeden programda yer almaya devam etmelidir.
 - Malazgirt Savaşı öncesi Anadolu'nun genel siyasi durumu ve sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamı betimlenecek şekilde programa dâhil edilmelidir.
 - Programda yerel tarih çalışmalarına yer verilmelidir.
- Merkezi sınav sisteminden doğabilecek kaygılar giderilerek lise türlerine göre farklı müfredat programları düzenlenmelidir. Meslek liseleri için daha sade bir program, fen liseleri gibi sayısal ağırlıklı liseler için ise öğrenci ilgisini çekecek tarih müfredatının hazırlanması önerilebilir.

- Müfredatın yoğunluğu ile haftalık ders saati sayısı dengelenmelidir.

Yayınları ve Ders Kitabı Yazarlarına Öneriler

- Kitap, fiziksel tasarım açısından ilgi çekici hale getirilmelidir. Bu amaçla konu anlatımına uygun görseller artırılmalı, çeşitlendirilmelidir. Özellikle açıklamalı tam sayfa haritaların kullanılmasının öğrencinin ilgisini arttıracakı öngörülebilir.
- Ünitelerin girişinde konu planını özetleyen diyagramları/şemalar verilmelidir.
- Dünya uygarlığına katkısı fazla olan medeniyetlere daha çok önem verilmeli, bu medeniyetlerin uygarlık tarihine katkıları günümüz uygarlık öğeleriyle bağlantılı olarak anlatılmalı, bu bağlamda insanlığın ortak mirası olan tarihi öğelere vurgu yapılmalıdır.
- Malazgirt Savaşı öncesi Anadolu'nun tarihi daha kapsamlı olarak anlatılmalıdır.
- Kitap içerik olarak, "Tarih öğretiminin amacı nedir?" gibi, tarih öğretiminde alt yapı niteliğindeki bilgilere vurgu yapan sorulara doyurucu cevap verecek şekilde hazırlanmalıdır.
- Sosyal tarih ile siyasi tarih dengesine dikkat edilmeli, ayrıntılı siyasi tarih içerikli anlatımlarından uzak durulmalıdır.
- Aktif öğrenme yöntem ve teknikleri düşünülerek kitap yeniden tasarlanmalıdır. Kitapta bulunan öğrenci merkezli eğitime imkân veren etkinlikler çoğaltılmalı ve çeşitlendirilmelidir.
- Kitap, ders dışı tarih öğretimini ihmal etmemeli, öğrenciyi araştırmaya yönlentmelidir. Bu kapsamda farklı bölgelerin tarihi değerleri kitaptaki etkinlik bölümlerinde yer almalıdır.
- Kitap, teknoloji destekli eğitim için rehberlik edecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu kapsamda kitapta, ilgili konularla bağlantılı internet siteleri önerilebilir, ders

kitabıyla birlikte, kitaptaki anlatımlara uygun slayt ve belgesel film içerikli

compact disc gibi materyaller öğretim ortamına aktarılabilir.

- Ders kitabının değerlendirme kısmı genişletilmeli, çeşitlendirilmelidir.
- Müfredat programları değişimine paralel olarak lise türlerine göre farklı kitaplar hazırlanmalıdır.

Makalenin Bilimdeki Konumu (Yeri)

Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü/ Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı

Makalenin Bilimdeki Özgünlüğü

Literatürde mevcut çalışmalar incelendiğinde, Tarih eğitimi ve öğretimi ile ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olması ve bu çalışmaların içerisinde dokuzuncu sınıfların tarih ders kitabı konusunda herhangi bir çalışmanın olmaması böyle bir araştırmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

Akbaba, B. (2017). Kanıt temelli tarih öğretimi, içinde *Türkiye’de Tarih Eğitimi Araştırmaları El Kitabı*, Ed: İsmail H. Demircioğlu, Ebru Demircioğlu, Ankara: Pegem A Yayıncılık s.85-124.

Akinoğlu, O. ve Diriöz, U. (2007). *Tarih Eğitiminde Eleştirel ve Yaratıcı Düşüncenin Geliştirilmesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Aktekin, S. (2009). Türkiye’de Tarih Eğitimi. Aktekin, S., Harnett, P., Öztürk, M., Smart, D.(Ed.), *Çok Kültürü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi* (s. 27-45), Ankara: Harf Eğitim Yayıncılık.

Aktekin, S. (2010). “Ortaöğretim Tarih Eğitiminde Yerel Tarihin Yeri ve Önemi”. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 6 (1):86-105.

Aktekin, S. ve Ceylan, D. (2012). “9. Sınıf Yeni Tarih Dersi Öğretim Programı İle İlgili

Öğretmen Görüşleri”. *Millî Eğitim Dergisi*, 194:253-278.

Alpan, G. (2008). “Ders Kitaplarındaki Metin Tasarımı”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1):107-134.

Altun, A. Ve Ata B. (2013). Unesco’nun Tarih Eğitimi Yayınlarına Yönelik Bir Değerlendirme (1947-2012), *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 14 Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı: 107-139.

Aslan, E. (2006).” Neden Tarih Öğreniyoruz”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6:162-174.

Aslan, E. (2012). “Atatürk Döneminde Tarih Eğitimi-I: Türk Tarih Tezi Öncesi Dönem (1923-1931)”. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37(164):333-346.

Ata, B. (2006). Üniversite Öncesi Tarih Öğretiminde Siyasi Tarihin Yeri. Erdem, G. (Ed.) *Türkiye’de Siyasi Tarihin Gelişimi ve Sorunları* (s.31-49), Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Demirel, M. ve Turan, İ. (2009). *Tarih Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Demircioğlu, İ.H. (2006). “Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin Amaçları Hakkındaki Görüşleri”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2):153-164.

Demircioğlu, İ.H. (2008). “Türkiye’de Tarih Eğitiminin Tarihi”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6(12):430-450.

Demircioğlu, İ. H. (2012). “Osmanlı Devleti’nde Tarih Yazımının Tarih Öğretimi Üzerine Etkileri”. *Milli Eğitim Dergisi*, 193:115-126.

Dinç, E. (2004). Tarih Öğretmen Adayı, Öğretmen ve Eğitimcilerinin, Mevcut Lise Tarih Müfredat Programı ve Tarih Öğretiminin Amaçları Hakkındaki Görüşleri. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Malatya.

<http://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/74.pdf>, Erişim Tarihi: 17.07.2012

Erişim Tarihi: 08.06.2013

Gülersoy, A. (2013). “İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi”. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2(1):8-26.

Harman, G. ve Çelikler, D. (2012) . “Eğitimde Hazır Bulunuşluğun Üzerine Bir Derleme Çalışması”. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3):147-156.

Işık, H. (2011). Tarih Öğretimi ve Yerel Tarih. Safran. M. (Ed.) *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri* (s.209-229), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Karabağ, G. (2012). Tarih Eğitimi ve Ders Kitabı Kullanımı. Demircioğlu, İ.H. ve Turan, İ. (Ed.), *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* (s.38-74), Ankara: Pegem Akademi.

Kaymakçı, S. (2006). *Tarih Öğretmenlerinin Çalışma Yaprakları Hakkındaki Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi: Trabzon.

Koçak, K. (2012). Talim Ve Terbiye'nin Türk Eğitim ve Kültür Politikalarındaki Tarihî Yeri. <http://www.belgeler.com/blg/2q7c/talim-ve-terbiye-nin-turk-egitim-ve-kultur-politikalarindaki-tarihi-yeri> Erişim Tarihi: 27.07.2012.

Köken, N. (2002). *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi: 1923 -1960*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi: Isparta.

Köksal, H. (2010). Türkiye’de Tarih Öğretimi Tartışmaları ve Tarih Öğretiminde Kültür Okuryazarlığı. Aktekin, S., Harnett, P., Öztürk, M., Smart, D. (Ed.), *Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi* (s.113-123), Ankara:Harf Yayıncılık.

Kiriş, A. (2013). Tarih Derslerinde Ölçme Ve Değerlendirme: 9. Sınıf Tarih Dersi Sınav

<http://www.gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2009/5/85.pdf> Erişim Tarihi:

06.04.2013.

Latif, D. (2010). Çatışma Sonrası Toplumlarda Tarih Kitaplarının Yeniden Yazılması: Kuzey Kıbrıs'ta Barış Eğitimi Deneyimi. Çayır, K. (Ed.) *Eğitim, Çatışma Ve Toplumsal Barış: Türkiye'den ve Dünyadan Örnekler* (s.96-102), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

MEB. (2007). 9. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programı.

<http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?islem=1&kno=98> Erişim Tarihi: 03.08.2012.

MEB. (2012). Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Ve Eğitim Araçları Yönetmeliği.

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/dersarac/dersarac.html> Erişim Tarihi :15.05.2013.

Merey, Z. (2011). Dünya'da ve Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihsel Gelişimi. Safran, M. (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri* (s.27-34), Ankara: Yeni İnsan Yayınevi.

Okur, Y. vd. (2009). *Orta Öğretim Tarih 9. Sınıf* (İkinci Baskı). İstanbul: MEB Devlet Kitapları.

Özbaran, S. (1991). Liselerde İzlenen Tarih Kitapları. Özil, Ş. ve Tapan, N. (Ed.), *Türkiye'nin Tarih Ders Kitapları: Orta Öğretim Ders kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım* (s.137-155), İstanbul: ÇYDD Yayınları.

Öztürk, İ. H. (2009). Yeni Ortaöğretim Tarih Programları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme.

<http://akademik.comu.edu.tr/onizle.php?cvno=A-2101> Erişim Tarihi: 18.07.2012.

Öztürk, İ. H. (2011). "Ders Kitaplarında Özgünlük Sorunu ve Nedenleri: Tarih Ders Kitapları Örneği". *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 6(1):23-37.

Öztaş, S. (2011). Tarih Öğretiminde Filmlerin Kullanımı. Safran. M. (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri* (s.163-182), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Safran, M. (2006). *Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Şimşek, A. S. (2014) Alfa İstatistik, Anket ile ölçek arasındaki farklar nelerdir? 18.05.2017 tarihinde <http://alfaistaistik.com/>.

Turan, İ. (2012). Tarih Öğretiminde Bilişim Teknolojileri. Demircioğlu, İ.H. ve Turan, İ. (Ed.), *Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* (s.207-223). Ankara: Pegem Akademi.

Ünal, Y. (2010). “Türkiye’de Tarihçilik, Tarihçiliğin Gelişimi (15–20. yy) ve Türk-Batı Tarihçiliğine Örnek İki Kitabın Karşılaştırmalı Analizi”. *Kelam Araştırmaları* 8(2): 183-210.

Yapıcı, M. (2013). İlköğretim I. Kademe Ders Kitaplarının Öğrenci Düzeyine Uygunluğu. <http://www.aku.edu.tr/aku/dosyayonetimi/sosyalbilens/dergi/VII/myapici.pdf>
Erişim Tarihi: 13.05.2013.

Yıldız, Ö. (2003). “Türkiye’de Tarih Öğretiminin Sorunları ve Çağdaş Çözüm Önerileri”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15:181-190.